

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL REQUIREMENTS FOR STUDYING PATRIOTISM BY FORMING NATIONAL PRIDE IN STUDENTS

Boturova Marxabo Maxmutovna

It Belongs to the Arnasay District of Jizzakh Region
An Elementary School Teacher at No. 2 General High School.

Islamov Dilshod Maruf oğlu

It Belongs to the Arnasay District of Jizzakh Region
No. 2 General High School, Native Language and Literature Teacher.
islomovdilshodbek93@gmail.com

Annotation: This article discusses the historical past of a particular nation, its national values, and ways to shape them in school students.

Keywords: freedom, activity, honesty, responsibility, generosity, humility, purity.

O'QUVCHILARDA MILLIY G'URURNI SHAKLLANTIRISH ORQALI VATANPARVARLIKNI TARBIYALASHDA QO'YILADIGAN PSIXOLOGIK- PEDAGOGIK TALABLAR

Boturova Marxabo Maxmutovna

Jizzax viloyati Arnasoy tumani XTBga qarashli
2-sonli umumiy o'rta ta'lim maktabining boshlang'ich sinf o'qituvchisi.

Islomov Dilshod Ma'ruf o'g'li

Jizzax viloyati Arnasoy tumani XTBga qarashli
2-sonli umumiy o'rta ta'lim maktabining, ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi.
islomovdilshodbek93@gmail.com

Annotatsiya :Ushbu maqolada milliy g'urur muayyan millatning tarixiy o'tmishi, milliy qadriyatlarlari haqida va ularni maktab o'quvchilarida shakllantirish yo'llari to'g'risida keltrib o'tilgan.

Kalit so'zlar: erksevarlik, faollik, haqiqatgo'ylik, mas'uliyatlilik, saxiylik, kamtarlik, poklik.

O'zbekiston Respublikasi mustaqillikdan keyin hukumatning barcha ichki va tashqi siyosati, islohotlarning birinchi bosqichida olib borgan olamshumul siyosati va ikkinchi bosqichda amalga oshirayotgan tarixiy-umumbashariy ishlari tufayli butun dunyoga tanildi va tan olindi. Bu o'zbek xalqining milliy g'ururidir. Milliy g'urur haqida fikr yuritish ekanmiz, avvalo, g'urur nima?, so'ngra milliy g'urur mazmuni qanday? degan savollarga to'xtalish zarur. Chunki, milliy g'ururni tarkib toptirish va tarbiyalash kabi pedagogik-psixologik muammoni hal qilish zikr qilingan so'z va so'z birikmalari ma'nosi bilan bevosita bog'liqdir.

G'urur so'zi faxr, iftixor, faxrlanish, mag'rur, quvonch, quvonish kabi ma'nolarni anglatadi. Mumtoz she'riyat va nasrlarda, faxriya, ballada va dostonlarda, xalq og'zaki ijodida ham yuqoridagi so'zlar ma'nodosh (sinonim)laridan foydalanilgan.

Ba'zan g'urur so'zi kibrlanish, kibru havo, gerdayish, o'ziga bino qo'yish, manmanlik singari ma'nolarni ham tashiydi. Biz ijobiy ma'nodagi g'urur haqida fikr yuritamiz.

Milliy g'urur muayyan millatning tarixiy o'tmishidan, milliy qadriyatlaridan, jahon miqyosida asrlar osha tan olinib kelinayotgan fan, din, adabiyot, san'at va madaniyat yutuqlari va ularni yaratgan daholardan, tarixiy obida va yodgorliklaridan, milliy urf-odatlarini, an'analardan, ota-Vatanidan, dono xalqidan, Vatanining go'zal o'tmishi va bugunidan, milliy xalq qahramonlaridan faxrlanish va iftixor qilish tuyg'usidir.

Darhaqiqat, "Milliy g'urursiz hech bir millat millat sifatida ravnaq topolmaydi".

Kimningki g'ururi yo'q,

Onikim shuuri yo'q.

G'urur o'zini o'zi anglash, milliy g'urur esa milliy o'z-o'zini anglash bilan bevosita bog'liqdir. Tilini, dini, tarixini, ajdodlarining mazmunli hayotini, olam-shumul kashfiyotlarini yaxshi bilgan, o'rgangan kishigina o'zining kimligini anglashi mumkin va uning qalbida, vujudida va ruhida faxrlanish tuyg'usi vujudga keladi. Shuningdek, unda ajdodlariga sodiq qolib, „... o'zini kamol toptirishga bo'lgan intilish insonning g'ururini, uning haqiqiy fazilatlarini yuksaltiradi“

Darhaqiqat, agar yuragida g'urur bo'lsa, inson o'zidagi bor imkoniyat-larni ishga solib, irodasini raso ushlab, barcha xislat va fazilatlarini yuzaga chiqarishga intiladi.

Yurtboshimiz milliy g'urur to'g'risida shunday yozadi: „O'zbek xalqining yuksak milliy qadr-qimmat, or-nomusi va shon-sharafi uning o'ta mehribonligi va sof vijdonligiga asoslangandir. Biz bundan keyin ham o'zbek-larning milliy g'ururini ma'naviy yuksaltiramiz, shu bilan birga, umumiy Vatanimizda biz bilan birga yashovchi va O'zbekiston Respublikasiga sadoqatli bo'lgan boshqa barcha xalqlar bilan birodarlikka intilamiz“. Zotan, milliy g'urur millat-ning qadr-qimmatini, or-nomusini, shon-sharafini tushunib yetgan, anglagan insondagina bo'ladi.

Demak, har bir ziyoli, har bir pedagog oldida yosh avlod qalbida milliy g'ururni tarkib toptirish, shakllantirish va takomillashtirish vazifasi turibdi.

O'quvchi shaxsining tarkib topishida axloq, o'ziga xos ong va tafakkur alohida ahamiyat kasb etadi. Umuminsoniy xislatlarni shakllantirish jarayoni o'quvchidagi ishonch, aqida, nuqtai nazarning qarama-qarshiliklariga, uning atrof-muhitdagi hodisalarga va kishilarga munosabatini hisobga olish lozim.

Psixologlar o'tkazgan tadqiqotlardan ko'rinadiki, o'quvchilarning ko'pchiligi qat'iyatlilik, kamtarlik, mag'rurlik, samimiylilik, mehribonlik, dilkashlik, adolatlilik kabi ma'naviy-axloqiy tushunchalarni to'g'ri anglaydilar.

O'quvchilarda milliy g'ururni tarbiyalash aqliy, axloqiy, siyosiy, iqtisodiy, xuquqiy, ekologik, estetik, badiiy, diniy tarbiyaning tarkibiy qismlariga yaxlit jarayon sifatida qarashni taqozo etadi. Bu omillar o'quvchilarni tarbiyalash jarayonida uning ongiga ta'lim-tarbiya davomida o'zaro birlik va aloqadorlikda ta'sir etishi va ular mazmun-mohiyati bilan bir-biriga bog'liq bo'lishi lozim.

Umumbashariy madaniy merosdan baxramand bo'lish, o'z tarixi, san'ati, ma'naviy-ruhiy qadriyatlari, diniy bilimi asosida o'zligini anglash, Vatan, xalq va millat manfaatlariga mas'ullik sezish va boshqalar milliy g'ururini shakllantirishning asosiy mezonini hisoblanadi. Demak, o'quvchilarning ma'naviy kamolotida axloqiy fazilatlarining o'rni benihoya kattadir.

O'quvchilarning axloqiy sifatlaridagi insonparvarlik, halollik, tashabbuskorlik, vatanparvarlik, mehnatsevarlik, erksevarlik, faollik, haqiqatgo'ylik, mas'uliyatlilik, saxiylilik, kamtarlik, poklik kabi axloqiy tushunchalar milliy g'ururni shakllantirish jarayonida muhim ahamiyat kasb etadi.

O'quvchilarning axloqiy ongi, ularning xulq-atvori mehnatsevarlik, adolatparvarlik va boshqa yuksak ma'naviy-axloqiy sifatlarining negizi hisoblanadi. Axloqiy ong vijdon, burch, mas'uliyat, hayo, g'urur kabi tuyg'ular insonning ichki ruhiy hissiyotiga asoslanadi. O'quvchilarning axloqiy ongi va tafakkuri estetik his-tuyg'ulari bilan o'zaro aloqada shakllanadi. Ularda milliy g'ururni shakllantirish jarayonida estetik g'oya, estetik did, go'zallikdan zavqlanish qobiliyati ham o'sadi.

Psixologlarning ta'kidlashicha, estetik did, hissiyot va aqliy turmush tarzini uzviy bog'lab turuvchi shaxsning qobiliyati o'quvchilarning estetik didi, uning o'rtoqlari, jamoasi, oila a'zolari, jamoatchilikning xulq-atvori, xatti-harakati, muloqot madaniyati, milliy g'ururi, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga, urf-odat va an'analariga, xalq donishmandligiga munosabatlarida namoyon bo'ladi. O'quvchilarning milliy g'ururini tarbiyalash quyidagi pedagogik-psixologik omillar orqali amalga oshiriladi:

- darslar jarayonida fanlarning maqsadli bog'likligi;
- Vatan tarixi va buguni haqida suhbat hamda munozaralar;
- tarbiyaviy ishlar: milliy qahramonlar va davlat arboblari Jaloliddin Manguberdi, Amir Temur va shukabilar) faoliyatiga bag'ishlangan kechalar uyushtirish;
- milliy qadriyatlarga bag'ishlangan kechalar tashkil qilish (Navro'z, Ramazon hayiti, Qurbon hayiti, Xalqaro xotin-qizlar kuni, Mustaqillik kuni, O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi kuni va shu singarilar);

- ommaviy hasharlarda qatnashish;
- mumtoz fan, adabiyot va san`at arboblari tavallud kunlarini nishonlashni tashkil qilish;
- sport musobaqalari;
- qadimiyobidalarga, tarixiy shaharlar (Xiva, Samarqand, Buxoro)ga sayohatlar uyushtirish va shu mavzuda munozara, suhbatlar tashkil qilish;
- mashhur adabiyot, fan va san`at namoyandalari bilan uchrashuv kechalari uyushtirish;
- tarbiyalanuvchilarning kasb-hunar to`garaklarida tayyorlagan mahsulotlari qo`rgazmasini tashkil qilish va shu kabilar.

Bu tarbiyaviy tadbirlarning deyarli barchasi o`quvchilarning fikrlashiga, mulohazalar yuritishiga, o`zini o`zi boshqarishiga, o`zini o`zi baholashiga, o`zini boshqalar bilan qiyoslashiga, ajdodlari haqida muayyan tasavvur hosil qilishiga, e`tiqodini shakllantirishiga, o`zining kimligini va kimlarning avlodi ekanligini anglashiga yordam beradi. Bu milliy faxr-iftixor va milliy g`ururning shakllanib hamda rivojlanib borishini taqozo etadi. Darhaqiqat, milliy g`urur shunday pedagogik-psixologik qudratga egaki, shu samarali mo`jiza tufayli inson Vatan, uning kelajagi, o`zining kelgusidagi istiqboli, maqsad va vazifalari bilan yashash fikrini, malakasini tarkib toptiradi.

Umumta`lim maktablaridagi o`qituvchi-tarbiyachilarning samimiy xatti-harakati, maqsad va vazifalari, tarbiyachilik burchlari xuddi shu masalaga yo`naltirilishi lozim. Zero, ular birinchi galda o`quvchilar qalbida e`tiqod tuyg`usini tarkib to`tirishlari zarur. Zotan, iymon va e`tiqod mevasi milliy g`urur hisoblanadi. Milliy g`urur esa maktab tarbiyalanuvchi o`quvchilarning burch va istiqbolli kelajagini belgilab beradi. Shu o`rinda yana bir narsani unutmaslik kerakki, o`quvchilar odatda taklidchi bo`ladilar. Ular yangi o`tqazilgan nihol kabi istagan tomonga egilib, ergashib ketish-lari mumkin. Bunday holatda tarbiyachi-o`qituvchilar jamoaga ijobiy ma`noda o`rnak bo`lishlari zarur.

Shuning uchun va yuqoridagi pedagogik vosita hamda tadbirlarni to`laqonli va samarali amalga oshirish jarayonida maktab rahbariyati, o`qituvchi-pedagoglar bilan bir qatorda, davlat va nodavlat tashkilotlar, otaliq tashkilot, muassasa va korxonalar, ekskursiya bilan shug`ullanuvchi tashkilotlar, muzeylar xodimlari, matbuot organlari, ommaviy axborot vositalari, fan va ilmiy muassasalar, shuningdek, maktablarda faoliyat ko`rsatayotgan barcha to`garaklar, jismoniy tarbiya va sport o`qituvchilari ishtirok etishlari maqsadga muvofiqdir.

Yuqorida aytilgan pedagogik omillarning hamkorlikdagi faoliyatlari maktablardagi o`quvchilarning milliy g`ururini tarbiyalashda muhim rol o`ynaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro`yxati:

1. Aripova M. O`quvchilarda Vatan tuyg`usini shakllantirishda Vatan tarixining ahamiyati. Ilmiy metodik to`plam. -Toshkent: O`zPFITI, 2004.-B.12-16.
2. Aripova M. O`qituvchi kasb maxoratini oshirish. Respublika ilmiy seminar materiallari.-Toshkent: O`zPFITI, 2004.-B.140-142.
3. Aripova M. Inson kamolotining bosh omili. Boshlang`ich ta`lim.-Toshkent, 2005.-№1.-B.26-27.
4. Aripova M. O`quvchilarda Vatan ravnaqi g`oyasini shakllantirish. Uslubiy qo`llanma.-T.:Fan, 2007. - 44b.